

EUROPEJSKA INTEGRACJA MONETARNA od A do Z

Piotr Albiński, Marek Chrzanowski

Dochodzenie do euro: studium przypadków gospodarki niemieckiej i austriackiej

- Historia reform walutowych w Niemczech
- Niemcy a Traktat z Maastricht i Pakt Stabilizacji i Wzrostu
- Niemieckie Programy Stabilizacji
- Skutki wprowadzenia euro w Niemczech
- Agenda 2010
- Historia reform walutowych w Austrii
- Unilateralna unia walutowa Austrii z Niemcami
- Austriackie Programy Stabilizacji
- Konsekwencje wejścia Austrii do ERM
- Skutki wprowadzenia euro w Austrii

8

sierpień 2008

**prof. nadz. dr hab.
PIOTR ALBIŃSKI,**
Szkoła Główna Handlowa
w Warszawie

dr MAREK CHRZANOWSKI
Szkoła Główna Handlowa
w Warszawie

Dochodzenie do euro: studium przypadków gospodarki niemieckiej i austriackiej

1. STUDIUM PRZYPADKU GOSPODARKI NIEMIECKIEJ

1.1. ZARYS HISTORII REFORM WALUTOWYCH W NIEMCZECH DO 1990 R.

Historia integracji monetarnej Niemiec sięga początków XIX w. 8 czerwca 1815 r. utworzono Związek Niemiecki, grupujący 35 niezależnych politycznie księstw i 4 wolne miasta niemieckie¹. Na tym obszarze było w obiegu ponad 300 różnych srebrnych oraz wiele złotych monet o odmiennej nazwie, wyglądzie, wadze i wartości. Pieniądz papierowy nie odgrywał wtedy istotnej roli i był używany jedynie w około 10% transakcji.

¹ http://de.wikipedia.org/wiki/deutscher_bund/

W północnych Niemczech posługiwano się przeważnie talarami, w południowych zaś głównie guldenami. Złote guldeny były np. w użyciu jako środek płatniczy w Dolnej Saksonii, natomiast srebrne grosze i fenigi w Prusach (Zank 1997).

Tak duża liczba różnych monet w obiegu i odmienne systemy walutowe w Związku Niemieckim powodowały wiele utrudnień w wymianie handlowej, np. niepewność związaną ze zmiennością kursów przeliczeniowych. W 1834 r. w celu ułatwienia wzajemnej wymiany utworzono unię celną (Zollverein), która objęła kraje Związku Niemieckiego wraz z Prusami. Po zniesieniu ceł wewnętrznych i zharmonizowaniu ceł wobec krajów trzecich konwencja krajów unii celnej w 1838 r. w Dreźnie utworzyła jednolity niemiecki obszar walutowy i przyjęła dwie waluty jako obowiązujące w unii: południowoniemieckiego guldena i pruskiego talara. Wymieniano je po stałym kursie 1,75 talara za 1 guldena. W latach 1857–1866 do obszaru tego należała także Austria, która wprowadziła do niego swoją walutę. Po przegranej wojnie z Prusami Austria wystąpiła z unii monetarnej.

W 1871 r. po wygranej przez Prusy wojnie z Francją, kraje niemieckie zjednoczyły się pod ich przewodnictwem. Po utworzeniu państwa niemieckiego w 1875 r. powołano do życia bank centralny Rzeszy (Reichsbank) i wprowadzono jednolitą walutę – markę Rzeszy (Reichsmark) na obszarze walutowym Niemiec.

Pierwsza wojna światowa i katastrofalna inflacja w Niemczech na początku lat 20. XX w. doprowadziły do upadku marki niemieckiej. Wzmocniła się dopiero w latach 30., dzięki rosnącej potęgze gospodarki niemieckiej.

Po drugiej wojnie światowej w Niemczech podzielonych na cztery strefy okupacyjne: amerykańską, brytyjską, francuską i radziecką, nastąpiła kolejna unifikacja monetarna. W utworzonej z trzech pierwszych stref Trizonii po reformie monetarnej w 1948 r. wprowadzono markę niemiecką (Deutsche Mark) w miejsce będących w obiegu marek Rzeszy. Wraz z ustanowieniem na tym obszarze Republiki Federalnej Niemiec w 1949 r. utworzono bank centralny (Bundesbank). Marka niemiecka, której siłę zapewniała polityka pieniężna Bundesbanku, była do 2002 r. symbolem stabilności i potęgi gospodarczej Niemiec Zachodnich. Doświadczenia unii monetarnej

z XIX w. i późniejsze bolesne doświadczenia z inflacją z XX w. miały duży wpływ na skuteczną i zrównoważoną politykę pieniężną Bundesbanku.

W radzieckiej strefie okupacyjnej po utworzeniu Niemieckiej Republiki Demokratycznej w 1949 r. wprowadzono do obiegu marki NRD (DDR Mark).

Po podpisaniu przez RFN i NRD 18 maja 1990 r. Wstępnego Traktatu o Unii Ekonomicznej, Monetarnej i Socjalnej 1 lipca 1990 r. weszła w życie niemiecka unia monetarna, a marka zachodnioniemiecka stała się jedynym środkiem płatniczym na obszarze NRD. 3 października 1990 r. nastąpiło zjednoczenie Niemiec. RFN uzyskała pełne uprawnienia do prowadzenia polityki monetarnej na terenie byłej NRD, która w zamian otrzymała na wiele lat dotacje do budżetu i wsparcie finansowe systemu ubezpieczeń społecznych.

Zastąpienie marki wschodnioniemieckiej przez zachodnioniemiecką nastąpiło po kursie konwersji 1:1. Po takim kursie przeliczono płace, renty, emerytury i czynsze. Obowiązywał on także w przeliczaniu oszczędności. Jednocześnie ograniczono wysokość wymienianych środków: dla osób w wieku 15–59 lat – do 4000 marek NRD na osobę, dla osób starszych – do 6000 marek NRD na osobę, a dla osób w wieku poniżej 15 lat – do 2000 marek NRD na osobę. Poza opisanymi ograniczeniami kwotowymi kurs wymiany aktywów i zobowiązań dla obywateli NRD wynosił 2 marki NRD za 1 markę zachodnioniemiecką, a dla nierezydentów – 3 marki NRD za 1 markę zachodnioniemiecką.

Dokonana w ciągu kilku miesięcy 1990 r. integracja monetarna wysoko rozwiniętych Niemiec Zachodnich z mało wydajną i zapóźnioną technologicznie gospodarką NRD zintensyfikowała integrację społeczno-ekonomiczną obu tych obszarów. Przyczyniła się jednak do przyspieszenia inflacji we wschodnich landach, gwałtownego wzrostu bezrobocia i upadłości wielu przedsiębiorstw w skali odpowiadającej procesowi dezindustrializacji. Przedsiębiorstwa wschodnioniemieckie, w których wydajność pracy w 1993 r. stanowiła tylko 1/3 wydajności firm zachodnioniemieckich, nie mogły z nimi skutecznie konkurować. Szczególnie przyczyniły się do tego relatywnie wysokie i wciąż rosnące koszty pracy, w wyniku presji, by wyrównywać poziom płac w obu częściach Niemiec, i nadmiernej, szacowanej na 450% aprecjacji marki wschodnioniemieckiej w stosunku do marki za-

chodnioniemieckiej (Pentecost, Van Poeck 2001, s. 61–63). Kurs wymiany marek w relacji 1:1 przy tak dużej różnicy pomiędzy wydajnością pracy w RFN i w byłej NRD przyczynił się nie tylko do masowego bezrobocia, ale również do odpływu znacznej części siły roboczej do Niemiec Zachodnich. Równocześnie z roku na rok rosły transfery z budżetu federalnego do wschodnich landów. Było to przedmiotem coraz silniejszej krytyki ze strony społeczeństwa niemieckiego.

Należy podkreślić, że integracja monetarna oraz ekonomiczna Zachodnich i Wschodnich Niemiec podporządkowana była politycznej wizji zjednoczenia Niemiec realizowanej przez rząd CDU/CSU pod kierownictwem kanclerza Helmuta Kohla. Przeciwnych jej było wielu ekonomistów niemieckich, sugerujących różne warianty stopniowej integracji monetarnej dostosowanej do procesu konwergencji realnej w gospodarce wschodnioniemieckiej. Proponowano m.in. ustanowienie zarządu walutą (*currency board*) z ustaleniem kursu parytetowego marki wschodnioniemieckiej do zachodnioniemieckiej, zastosowanie w okresie przejściowym płynnego kursu obu walut w ograniczonym paśmie wahań lub system paralelnych walut. Wskazywano, że gospodarka NRD nie spełnia kryteriów optymalnego obszaru walutowego i jest podatna na szoki asymetryczne w przypadku jednorazowej operacji wprowadzenia marki zachodnioniemieckiej na całym obszarze NRD. W rezultacie wystąpiło tam wysokie bezrobocie, mimo odpływu znacznej części siły roboczej do Niemiec Zachodnich.

1.2. POLITYKA NIEMIEC W SPRAWACH INTEGRACJI WALUTOWEJ DO 2002 r.

1.2.1. Od konferencji w Hadze do Traktatu z Maastricht

Proces integracji walutowej w Europie Zachodniej po II wojnie światowej ukształtowany został przez układ z Bretton Woods, zawarty w 1944 r. przez większość rozwiniętych państw kapitalistycznych. Sygnatariusze i zarazem członkowie powołanego Międzynarodowego Funduszu Walutowego zobowiązali się do stabilizacji kursów swych walut według parytetu określonego w relacji do złota i dolara amerykańskiego, w którym odbywały się rozlicze-

nia sald ich bilansów płatniczych. System ten nie mógł w kolejnych latach sprostać coraz większym potrzebom rozliczeń wielostronnego handlu w warunkach braku wymienialności walut i niedoborów rezerw walutowych w państwach Europy Zachodniej. W 1950 r. powołały one do życia Europejską Unię Płatniczą (European Payment Union) do prowadzenia wzajemnych rozliczeń. W 1958 r. zastąpił ją Europejski Układ Monetarny – European Monetary Agreement (Nowak-Far 2006, s. 1–123).

Jako początek kolejnego etapu pogłębiania integracji monetarnej Europy można przyjąć konferencję przywódców państw Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej w grudniu 1969 r. w Hadze. Starły się wtedy dwie koncepcje integracji monetarnej zawarte w planach francuskiego ministra finansów Raymonda Barre'a i niemieckiego ministra finansów Karla Schillera. Stanowisko francuskie sprowadzało się do możliwie szybkiego powołania do życia unii gospodarczej i walutowej, w niemieckim zaś kładziono nacisk na uprzednie utworzenie systemu koordynacji polityki gospodarczej zapewniającej osiągnięcie niskich poziomów inflacji, deficytu i długu państwowego oraz zbieżności gospodarek jako warunek dalszej integracji monetarnej. Rozbieżność stanowisk wynikała ze sprzecznych koncepcji rozwoju: Francja i związane z nią Belgia i Luksemburg miały w latach 60. duże deficyty bilansu płatniczego i wysoką inflację, z kolei Niemcy i Holandia miały nadwyżki w obrotach bieżących oraz niską inflację i obawiały się destabilizacji ze strony swych partnerów gospodarczych. Ostatecznie zgodzono się w Hadze, że powstanie Unia Gospodarcza i Walutowa (UGW)², ale proces ten będzie rozłożony na etapy. Opracowanie projektu zlecono premierowi Luksemburga Pierre'owi Wernerowi. Wprowadzeniu w życie Planu Wernera z 1970 r.³, zakładającego trzyetapową budowę UGW do 1980 r., w tym ścisłą koordynację polityki kursowej i utworzenie węża walutowego oraz ostateczne przejście do wspólnej waluty europejskiej, sprzyjał ówczesny socjaldemokratyczny rząd niemiecki pod kierownictwem kanclerza Willy Brandta. Pełnej realizacji tego planu (udało się tylko utworzyć węża walutowego) sta-

² Unia Gospodarcza i Walutowa (UGW) stanowi kolejny etap pogłębionej integracji. Po utworzeniu wspólnotowego rynku wewnętrznego oraz stabilizacji kursów walutowych pojawiła się potrzeba wprowadzenia wspólnej waluty. Po jej wprowadzeniu ujednolicono politykę pieniężną i zwiększono koordynację polityki gospodarczej oraz zintensyfikowano współpracę państw członkowskich UE w zakresie swobodnego przepływu osób, towarów, usług i kapitału.

³ Plan ministra finansów Luksemburga Pierre Wernera, znany jako Raport Wernera. Jego opracowanie zleciła Rada EWG w 1970 r., jednak został przez nią odrzucony. W latach 70. stał się podstawą do podjęcia wielu decyzji przygotowujących powstanie UGW, np. w sprawie wprowadzenia ECU i pomocy finansowej stabilizującej wahania kursowe (por. także Stahl 1999, s. 18).

nęły na przeszkodzie okoliczności zewnętrzne, głównie kryzys naftowy i finansowy w latach 1973–1975 w rezultacie wojny izraelsko-arabskiej oraz w latach 1979–1982 w związku z rewolucją w Iranie.

O trwałym zaangażowaniu Niemiec w kontynuację w latach 70. budowy infrastruktury instytucjonalnej UGW i stabilizację wahań kursowych europejskich walut świadczy inicjatywa kanclerza Helmuta Schmidta i prezydenta Francji Valéry'ego Giscarda d'Estaing podczas szczytu Rady Europejskiej w Bremie w 1978 r. Utworzono wówczas Europejski System Walutowy (EMS), zastępujący europejskiego węża walutowego⁴.

W ramach Europejskiego Systemu Walutowego I wprowadzono europejską jednostkę przeliczeniową ECU (European Currency Unit), opartą na koszyku walut, celem ustalenia wobec niej podstawowych kursów walut narodowych, mechanizm kursowy (Exchange Rate Mechanizm I – ERM I), będący kontynuacją węża walutowego i zobowiązujący banki centralne do utrzymywania dopuszczalnego przedziału wahań początkowo $\pm 2,25$, a w 1992 r. $\pm 15\%$, oraz mechanizm kredytowy (interwencyjny) służący do stabilizacji wahań kursowych.

Stopniowa poprawa światowej koniunktury w latach 80. i 90. oraz zainteresowanie kolejnych państw europejskich stabilizacją kursów walutowych doprowadziły w kwietniu 1996 r. do powstania drugiej wersji Europejskiego Systemu Walutowego II (EMS II), w tym również mechanizmu kursowego (ERM II)⁵, tj. po 18 latach od utworzenia EMS I. EMS II został utworzony dla państw, które jeszcze nie spełniały warunków, by zgodnie z planem przyjąć euro w 1999 r. ERM II jako instrument EMS II miał im pomóc w stabilizacji kursowej umożliwiającej wejście w przyszłości do strefy euro.

⁴ Europejski wąż walutowy utworzony 24.04.1972 r. wraz z Europejskim Funduszem Współpracy Walutowej powstał w wyniku realizacji Planu Wernera. Od 1.01.1979 r. stał się integralną częścią Europejskiego Systemu Walutowego (EMS – European Monetary System).

⁵ Exchange Rate Mechanizm II – ERM II był kontynuacją ERM I. Wyodrębniono 3 grupy państw niebędących członkami UGW – państwa nienależące dotychczas do EMS, aspirujące i wstrzymujące się. Określono też zasady polityki kursowej do czasu wprowadzenia euro. Mechanizm Kursowy II (ERM II) (1997) jako część składowa ERM II określona została w Pakcie Stabilności i Wzrostu (1996 Dublin). Przyjęto próg rozbieżności $\pm 15\%$. Ustalenia te zawarto w umowie EBC z państwami aspirującymi o sposobie funkcjonowania ERM II (1998). Miała ona na celu wspieranie konwergencji i stabilności. Od 1.01.1999 r. euro zastąpiło ECU.

Przygotowanie niemieckiego projektu Unii Gospodarczej i Walutowej w 1990 r. zbiegło się z procesem zjednoczenia Niemiec, który w części krajów europejskich wywoływał obawy (szczególnie we Francji) przed nadmierną dominacją przyszłych zjednoczonych Niemiec. Francja naciskała na przyspieszenie integracji monetarnej, dopatrując się w szybkim zjednoczeniu Niemiec zagrożeń dla stabilności, i chciała opóźnić proces zjednoczeniowy. Kanclerz Kohl, któremu zależało na szybkim zjednoczeniu Niemiec zgodził się na przyspieszone negocjacje w sprawach integracji monetarnej. Zgodnie ze stanowiskiem wyrażonym jeszcze w 1989 r. w liście do ówczesnego prezydenta Francji, François Mitterranda podtrzymywał jednak postulat istnienia współzależności między integracją monetarną a unią polityczną. Niemcom zależało na tym, aby wobec utraty autonomii walutowej i siły reprezentowanej przez markę niemiecką mieć wpływ na europejską politykę zagraniczną i bezpieczeństwa w wyniku pogłębienia integracji politycznej, m.in. przez włączenie do procesu Wielkiej Brytanii i wzmocnienie uprawnień kompetencyjnych Parlamentu Europejskiego. W przemówieniach w tym czasie kanclerz Kohl nie tylko podkreślał swą determinację w zjednoczeniu obu państw niemieckich, ale również wiązał z tym polityczne zjednoczenie kontynentu europejskiego – budowę „europejskiego domu”, w którym w przyszłości miała powstać unia monetarna (Frenkler 1998, s. 5).

Problemy z integracją monetarną i ekonomiczną wschodnich krajów związkowych z gospodarką zachodnioniemiecką po zjednoczeniu Niemiec w 1990 r. nie opóźniały przygotowań ówczesnego rządu niemieckiego do wprowadzenia wspólnej europejskiej waluty. W tym samym roku rząd kanclerza Kohla przyjął Raport Komitetu Delorsa⁶ z 1989 r. Raport został ostatecznie zaakceptowany w 1989 r. na posiedzeniu Rady Ministrów Wspólnot Europejskich w Madrycie, która zdecydowała o rozpoczęciu pierwszego etapu tworzenia unii walutowej.

W raporcie tym uwzględniono wiele istotnych założeń Planu Wernera sprzed kilkunastu lat. Zawierał on propozycje dotyczące integracji gospodarczej, stanowił podstawę do negocjacji warunków Traktatu o Unii Europejskiej w części dotyczącej Unii Gospodarczej i Walutowej oraz przewidywał 3 etapy integracji walutowej, które zostały doprecyzowane i ujęte w nowe ramy czasowe:

⁶ Raport powstał pod kierownictwem Jacques Delorsa, ówczesnego przewodniczącego Komisji WE.

- pierwszy etap od 1990 r.:
 - zniesienie barier kapitałowych,
 - wzmocnienie koordynacji polityki gospodarczej,
 - zakończenie budowy jednolitego rynku wewnętrznego,
- drugi etap od 1994 r.:
 - utworzenie Europejskiego Instytutu Walutowego,
 - wzmocnienie koordynacji polityki pieniężnej i realizacja kryteriów konwergencji,
 - wyrównywanie poziomu gospodarek narodowych,
- trzeci etap:
 - całkowita integracja rynków kapitałowych i pieniężnych, w tym zniesienie ograniczeń transakcji kapitałowych,
 - powstanie Europejskiego Systemu Banków Centralnych jako jedynego podmiotu odpowiedzialnego za politykę pieniężną,
 - wymiana ECU na euro (1:1), usztywnienie kursów konwersji walut narodowych na euro i wprowadzanie go do obiegu gotówkowego.

1.2.2. Stanowisko Niemiec odnośnie do Traktatu z Maastricht

Po przyjęciu Raportu Komitetu Delorsa Niemcy zintensyfikowały prace nad stanowiskiem w sprawie Traktatu z Maastricht. Prace przyspieszono po ukazaniu się w grudniu 1990 r. wstępnej wersji Traktatu, opracowanej przez Komisję Europejską. W stanowisku rządu federalnego z 1991 r. zwracano uwagę, że unia gospodarcza powinna się opierać na zasadach wolnorynkowych, przy czym polityka gospodarcza w poszczególnych krajach powinna zmierzać do zachowania niskiego poziomu inflacji i dyscypliny budżetowej. Kraje te powinny także prowadzić jednolitą politykę pieniężną, mającą na celu stabilność cenową oraz niezależność Europejskiego Systemu Banków Centralnych.

Strona niemiecka podkreślała, że w ramach pierwszego etapu Raportu Komitetu Delorsa koordynacja polityki gospodarczej powinna dotyczyć w szcze-

gólności wzmocnienia koordynacji polityki fiskalnej gwarantującej stabilność budżetową państw członkowskich.

Polityczna wizja kanclerza Kohla dotycząca unii politycznej Europy i łączącej ją wspólnej waluty spotkała się początkowo z oporem i sceptycyzmem Bundesbanku oraz Ministerstwa Finansów Republiki Federalnej Niemiec. Bundesbank krytycznie odnosił się także do sposobu integracji monetarnej byłej NRD i wynikających stąd nadmiernych zobowiązań finansowych zagrażających stabilności finansowej Niemiec. Obawy Bundesbanku związane z wprowadzeniem euro i utratą wpływu na europejską politykę pieniężną wiązały się z kolei z wątpliwościami, czy państwa członkowskie utrzymają w ryzach inflację na poziomie podobnym jak w Niemczech i nie zagrażą stabilności marki. Prowadząc od dziesięcioleci stabilną politykę monetarną, Bundesbank nie chciał także się zgodzić na oddanie Europejskiemu Bankowi Centralnemu swej narodowej polityki pieniężnej już na drugim etapie integracji monetarnej. Zwracano także uwagę na konieczność zagwarantowania niezależności przyszłego EBC od rządów państw członkowskich.

Z kolei Ministerstwo Finansów stawiało warunek, aby wprowadzenie wspólnej waluty było poprzedzone szeregiem reform strukturalnych w państwach członkowskich, co zagwarantowałoby dyscyplinę budżetową i stabilność wahań kursów walutowych oraz ograniczenie zadłużenia publicznego. Między Ministerstwem Finansów a Ministerstwem Spraw Zagranicznych Niemiec toczył się także spór kompetencyjny, która z tych instytucji miała pełnić kierowniczą funkcję w kształtowaniu przyszłej unii walutowej.

Wobec przedstawionych różnic zdań opisywanych instytucji głównym zadaniem kanclerza Kohla stało się doprowadzenie do wypracowania wspólnego stanowiska właściwych niemieckich instytucji rządowych i ugrupowań gospodarczych⁷ w związku z negocjowanym Traktatem z Maastricht.

W wypracowaniu wspólnego stanowiska niepoślednią rolę odegrali minister finansów Theo Weigel, prezes Bundesbanku Hans Tietmeyer oraz Horst Köhler z Ministerstwa Finansów (jako szef delegacji negocjacyjnej), na którego barkach spoczęło powołanie międzyresortowej Grupy Groschera⁸. Warto do-

⁷ Wśród nich do najważniejszych ugrupowań opiniotwórczych należały: Federalne Związki Banków Niemieckich i Niemieckiego Przemysłu oraz Izby Przemysłowo-Handlowe.

⁸ W jej skład wchodził: G. Groscher – przewodniczący, kierownik Departamentu Waluto-

dać, że Horst Köhler został prezydentem Republiki Federalnej Niemiec na lata 2004–2009.

Po wypracowaniu jednolitego stanowiska udało się doprowadzić do powstania niemieckiej wersji Traktatu z Maastricht. Postulaty niemieckie w zakresie ważniejszych założeń polityki gospodarczej były następujące:

- powstanie EBC – w proponowanej siedzibie we Frankfurcie nad Menem,
- swobodna konkurencja cenowa,
- dyscyplina budżetowa, w tym 3-procentowe limity deficytów budżetowych państw członkowskich wraz z sankcjami za ich przekroczenie,
- koordynacja polityki ekonomicznej państw członkowskich przez ECOFIN⁹,
- przejście do drugiego etapu UGW od 1 stycznia 1994 r., w tym zakończenie budowy Jednolitego Rynku Europejskiego, ratyfikacja Traktatu o UE, obecność w ESW i postęp w wypełnianiu kryteriów konwergencji,
- propozycje przekształceń instytucjonalnych, w tym utworzenie Rady Prezesów Narodowych Banków Centralnych i powołanie EBC dopiero na trzecim etapie, konsultowanie polityki kursu walutowego ECOFIN z Radą EBC oraz przejścia do tego etapu dopiero po zbudowaniu stabilnej Wspólnoty (*Stabilitätsgemeinschaft*).

Jedną z głównych przesłanek takiej Wspólnoty było utrzymanie stabilności cenowej. Delegacja niemiecka wyraźnie opowiadała się za koniecznością dostosowania przez kraje członkowskie ich polityki do wymogów takiej wspólnoty. Bez jej stworzenia niemiecka opinia publiczna nie dałaby się zapewne przekonać do celowości zastąpienia stabilnej marki przez euro.

wego Ministerstwa Finansów, R. Kaiser z Urzędu Kanclerskiego, P. Schlüter z Bundesbanku, W. Schönfelder z MSZ, R. Zeppernick z Ministerstwa Gospodarki oraz M. Seidel – ekspert prawa unijnego (Marszałek 2007, s. 21).

⁹ ECOFIN – Rada ds. Gospodarczych i Finansowych (The Council for Economic and Financial Affairs) – organ wspierający Radę UE, grupujący ministrów gospodarki i finansów państw UE, centrum koordynacji polityki gospodarczej i konwergencji.

W rezultacie w Traktacie o Unii Europejskiej, podpisanym 7 lutego 1992 r. przez szefów rządów państw członkowskich WE w Maastricht, zdefiniowano Unię Gospodarczą i Walutową i przyjęto trzyetapowy scenariusz jej realizacji zgodny z Raportem Komitetu Delorsa. Głównym celem Traktatu było przekształcenie Wspólnot Europejskich w Unię Europejską. Projektu unii politycznej nie uchwalono. Niemcy musiały pogodzić się z faktem, że większość państw członkowskich, w tym Francja, nie wyraziła zgody na utworzenie unii politycznej wraz z powstaniem Unii Gospodarczej i Walutowej. Oznaczało to niepowodzenie dotychczas forsowanej przez Niemcy współzależności między równoczesnym utworzeniem UGW i unii politycznej. Większość opinii publicznej w Niemczech była wtedy przeciwna wprowadzeniu euro.

Projekt unii politycznej nie został zrealizowany, jednak zobowiązano się prawnie do prowadzenia Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa, rozszerzono zakresy współpracy w wielu dziedzinach oraz wzmocniono rolę Parlamentu Europejskiego, w tym wprowadzono możliwość zawetowania decyzji Rady UE. Zgodzono się, że euro – nowa silna waluta europejska – ma się opierać na zdrowych gospodarkach państw członkowskich, a warunkiem uczestnictwa w UGW musi być spełnienie następujących kryteriów konwergencji¹⁰:

- kryteria zmienne (zależne od parametrów w krajach UE):
 - stopa inflacji nieprzekraczająca więcej niż o 1,5 pkt proc. średniej stopy inflacji w 3 krajach UE, w których stopa ta jest najniższa,
 - nominalne długoterminowe stopy procentowe nieprzekraczające więcej niż o 2 pkt proc. w 3 krajach UE, w których stopa inflacji jest najniższa,
 - dwuletnia stabilność kursowa bez prawa do samodzielnej dewaluacji waluty narodowej;

¹⁰ Kryteria te nazywane są również kryteriami zbieżności, kryteriami z Maastricht, monetarnymi lub nominalnymi (w tym kryteria stałe zwane są budżetowymi, fiskalnymi, a zmienne – pozabudżetowymi) w odróżnieniu od kryteriów konwergencji strukturalnej, które ilustrują dostosowanie się struktury własnej gospodarki do nowoczesnej struktury gospodarek partnerów, np. za pomocą wskaźników struktury wytwarzania i wymiany, konkurencyjności, uzbrojenia technicznego, stanu infrastruktury.

Z kolei kryteria konwergencji realnej opisuje się za pomocą takich wskaźników, jak dochód narodowy *per capita*, eksport, konsumpcja, wydajność pracy, nakłady inwestycyjne. Ilustrują one stan sfery realnej w statystyce porównawczej.

- kryteria stałe (niezależne od powyższych parametrów):
 - roczny deficyt budżetowy (sektora rządowego i samorządowego) nie większy niż 3% PKB,
 - ogólne zadłużenie publiczne nie większe niż 60% PKB.

Potwierdzono także utworzenie Europejskiego Systemu Banków Centralnych (ESBC), odpowiedzialnego za stabilną politykę pieniężną w UE. Dla wzmocnienia opisywanych kryteriów przyjęto, że zabroniona jest jakakolwiek forma udzielenia kredytu państwu narodowemu. Uzgodniono, że na początku 1998 r. rządy państw członkowskich podejmą decyzję, które z nich wejdą do Unii Walutowej w 1999 r., oraz ustalą stałe kursy walut narodowych wobec euro.

Na drugim etapie UGW kraje członkowskie aspirujące do strefy euro musiały też dostosować statuty swoich banków centralnych do statutu Europejskiego Systemu Banków Centralnych, który miał się stać niezależnym podmiotem odpowiedzialnym za jednolitą politykę pieniężną.

Trzyetapowy harmonogram realizacji UGW przyjęty zgodnie z propozycjami Komitetu Delorsa w Traktacie o Unii Europejskiej z Maastricht doczekał się szczegółowego terminarza dopiero w wyniku decyzji podjętych na posiedzeniach Rady Europejskiej w grudniu 1995 r. w Madrycie i w 1997 r. w Luksemburgu (Barcz et al. 2007, s. 280):

- Na pierwszym etapie, do końca 1993 r., zakończono budowę jednolitego rynku wewnętrznego, zliberalizowano przepływy kapitałowe i ujednolicono działanie narodowych instytucji finansowych oraz stworzono ramy prawne UGW przez wejście w życie Traktatu o Unii Europejskiej z Maastricht.
- Na drugim etapie, od 1 stycznia 1994 r. do 31 grudnia 1998 r., utworzono Europejski Instytut Walutowy jako załączek powołanego w 1998 r. Europejskiego Banku Centralnego, który zintensyfikował współpracę między bankami centralnymi i przyspieszył przygotowania do wprowadzenia euro. Rozpoczęto koordynację polityki gospodarczej w państwach członkowskich, w wyniku której nastąpił znaczny postęp konwergencji, w szczególności w zakresie ograniczenia inflacji i deficytów budżetowych.

- Na trzecim etapie 1 stycznia 1999 r. powstała UGW, na terenie której po nieodwracalnym usztywnieniu wzajemnych kursów walut krajów członkowskich wprowadzono wspólną walutę euro, a politykę pieniężną zaczął prowadzić Europejski Bank Centralny. Etap ten kończył się formalnie 30 czerwca 2002 r. Do 31 grudnia 2001 r. w obiegu były jeszcze waluty narodowe, a od 1 stycznia 2002 r. euro zastąpiło je w obrocie gotówkowym w 12 państwach członkowskich UE: Austrii, Belgii, Finlandii, Francji, Grecji, Hiszpanii, Holandii, Irlandii, Luksemburgu, Niemczech, Portugalii i we Włoszech.

1.2.3. Rola Niemiec w utworzeniu Paktu Stabilizacji i Wzrostu z 1997 r.

Określone w Traktacie o Unii Europejskiej z Maastricht zobowiązania państw członkowskich do przestrzegania kryteriów konwergencji wymagały wzmocnienia i kontroli, szczególnie po zakwalifikowaniu się do trzeciego etapu UGW. Istniało niebezpieczeństwo, że niezachowanie dyscypliny w przestrzeganiu tych kryteriów mogłoby narazić cały Eurosystem, tj. EBC i ESBC, na dodatkowe koszty, w tym podwyżkę stopy procentowej osłabiającą wzrost w UE. O utworzenie Paktu Stabilizacji i Wzrostu szczególnie zabiegali Niemcy, dążąc do wprowadzenia w Europie wspólnoty stabilności gospodarczej. Jednym z głównych architektów Paktu był ówczesny federalny minister finansów Theo Weigel, który początkowo zamierzał wprowadzić do uregulowań prawa europejskiego metodę automatycznego zobowiązywania się państw do nieprzekraczania własnych deficytów budżetowych powyżej 3% PKB. Miały to wesprzeć odpowiednią polityką finansową. Wizji Weigla nie podzielały rządy Niemiec, Francji i Włoch, które skoncentrowały się na możliwości wykorzystania przywileju mniejszości blokującej w Radzie UE w przypadku nakładania sankcji za złamanie warunków określonych w Pakcie (Marszałek 2007, s. 34). Dodać można, że Niemcy i Francja w 1996 r. miały trudności z utrzymaniem dyscypliny w zakresie deficytów budżetowych (por. tabela 1). W celu skłonienia wszystkich państw członkowskich UE do przestrzegania takiej dyscypliny Rada UE w czerwcu 1997 r. w Amsterdamie przyjęła 2 uchwały i 2 rozporządzenia określane wspólną nazwą Pakt Stabilizacji i Wzrostu. Uchwały te zobowiązywały państwa do osiągnięcia w perspektywie średnioterminowej sytuacji bliskiej równowa-

dze w budżecie bez przekraczania limitu 3% PKB. W rozporządzeniach w sprawie wzmocnienia nadzoru nad sytuacją budżetową i koordynacją polityki gospodarczej oraz w sprawie przyspieszenia i wyjaśnienia procedury stosowania nadmiernego deficytu określono szereg działań o charakterze prewencyjnym i represyjnym (Oręziak 2004, s. 60); działania represyjne nie miały dotyczyć państw z derogacją¹¹.

W ramach działań prewencyjnych państwa członkowskie zostały zobowiązane do sporządzania programów stabilizacji, a państwa z derogacją do sporządzania programów konwergencji. Określono ich cele (stabilność budżetowa, koordynacja polityk), zawartość, terminy, zasady realizacji i monitorowania, zalecenia i ostrzeżenia.

W ramach działań represyjnych określono procedurę nadmiernego deficytu, monitorowanie, zalecenia i ewentualne sankcje w postaci wniesienia depozytu do UGW w wysokości 0,2–0,5% PKB danego kraju. Depozyt ten miał podlegać zwrotowi, gdy deficyt budżetowy spadnie poniżej 3% PKB.

1.2.4. Programy stabilizacji w Niemczech i ich realizacja w latach 1998–2002 – dojście do euro

Zgodnie z postanowieniami Paktu Stabilizacji i Wzrostu i decyzji Rady ECOFIN z maja 1998 r. Niemcy przedłożyły pierwszy Program Stabilizacji w styczniu 1999 r. Cele gospodarcze były w nim określone realistycznie – kryteria konwergencji zostały spełnione z wyjątkiem niewielkiego przekroczenia wskaźnika zadłużenia publicznego (ponad 60% PKB). Tym samym Niemcy zakwalifikowały się do przyjęcia euro w 1999 r.

Jak wynika z tabeli 1, w 1966 r. Niemcy nie spełniały jeszcze kryteriów deficytu i długu publicznego i dopiero w 1997 r. uporały się z redukcją deficytu poniżej 3% PKB. Przy nieznacznym przekroczeniu długu publicznego powyżej 60% PKB Komisja Europejska zarekomendowała zakończenie proce-

¹¹ Nowe kraje członkowskie, w tym Polska, mają status krajów z derogacją (tj. z odroczonym członkostwem; część przepisów z Traktatu z Maastricht jeszcze nie obowiązuje) i nie mogą korzystać z klauzuli wyłączającej *opt out*, która jest tylko przywilejem Danii i Wielkiej Brytanii. Są więc zobowiązane do przyjęcia euro, choć nie jest określone, w jakim czasie. Data przystąpienia do ERM II jest ich decyzją polityczną oraz Rady UE uwarunkowaną trwałym spełnieniem kryteriów konwergencji.

dury nadmiernego deficytu wobec Niemiec, a Rada Europejska decyzją z 3 maja 1998 r. uznała, że Niemcy wraz z pozostałymi krajami (Grecja dołączyła do strefy euro w 2001 r.), w których zmiany głównych wskaźników makroekonomicznych świadczyły o postępującej konwergencji, spełniając warunki przyjęcia euro od 1 stycznia 1999 r.

Przygotowania do wprowadzenia euro w Niemczech poprzedzono wydaniem 9 czerwca 1998 r. ustawy o wprowadzeniu euro, która w szerokim zakresie zmodyfikowała przepisy prawa między innymi w takich obszarach, jak: stopa dyskontowa, prawo o spółkach, kodeks handlowy, w tym zasady sporządzania bilansów i zasady księgowania w euro, prawo podatkowe, obligacje rządowe, odszkodowania, prawo cenowe, czynszowe, nadzór ubezpieczeniowy i prawo pracy.

W latach 1999–2000 okazało się, że na trzecim etapie integracji walutowej korzyści z uczestnictwa w UGW odniosły głównie Finlandia, Hiszpania, Irlandia i Portugalia, w których stopy wzrostu były wyższe od średniej w UE. Kraje te mogły nadrabiać swe opóźnienie w stosunku do większych i za-

tabela 1 **Konwergencja nominalna w latach 1996–1998 w Niemczech, Austrii, Francji i Irlandii* (w %)**

	INFLACJA			DEFICYT BUDŻETOWY			DŁUG PUBLICZNY			DŁUGOTERMINOWA STOPA PROCENTOWA	KURS WALUTOWY
	1996	1997	1998	1996	1997	1998	1996	1997	1998	1 LUTEGO 1997 – STYCZEŃ 1998	WAHANIA
WARTOŚĆ REFERENCYJNA	2,5	2,7	2,6	3,0	3,0	3,0	60	60	60	7,8	±15**
NIEMCY	1,2	1,5	1,2	3,4	2,7	2,7	60,4	61,3	61,7	5,6	±15**
AUSTRIA	1,8	1,2	1,3	4,0	2,5	2,5	69,5	66,1	65,2	5,6	±15**
FRANCJA	2,0	1,2	1,0	4,2	3,0	3,0	55,7	58,0	58,5	5,5	±15**
IRLANDIA	2,1	1,2	2,5	1,1	+0,9	+0,7	73	67	62	6,2	±15**

* W okresie luty 1997 – styczeń 1998 r. Austria, Francja i Irlandia miały najniższą inflację.

** Faktyczny przedział wahań kursów walutowych był węższy niż ±15%.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Hoffmann (1998, s. 2).

możniejszych, np. Niemiec, które rozwijały się wolniej (Remsperger 1999, s. 11). W UGW udało się utrzymać nie tylko realną niską cenę pieniądza (1,5%), lecz także stabilność cen przy rocznej stopie inflacji 1,7%, która utrzymała się mimo podwojenia cen ropy.

Okazało się, że wbrew obawom mniejszych krajów polityka monetarna Europejskiego Banku Centralnego była najmniej korzystna dla Niemiec, które mając w 1999 r. najwyższe wśród państw członkowskich stopy procentowe (3%) i najniższą inflację (poniżej 1%) zanotowały tylko 1% wzrost PKB w porównaniu ze średnią w UGW (2,2%). Wynikało to stąd, że w krajach o niskim tempie wzrostu PKB obniżki stóp procentowych słabo pobudzały koniunkturę, natomiast w krajach o ponadprzeciętnym tempie wzrostu przyczyniały się do jej silnej poprawy.

Do poprawy koniunktury niektórych krajów z tej grupy przyczyniło się ustalenie korzystnych kursów konwersji ich narodowych walut na euro. Np. w Hiszpanii kurs konwersji pesety na euro był stosunkowo niski i w ten sposób przedsiębiorstwa hiszpańskie dysponowały pewną istotną rezerwą konkurencyjności, która nie została „zjedzona” przez wyższą inflację. Doprowadziło to do wzrostu eksportu i PKB.

Jednym z ważnych kryteriów stabilności były stałe relacje kursów narodowych walut krajów przystępujących do UGW. Już w początku lat 90. Niemcy uzgodniły z Holandią i Austrią, aby kursy guldena i szylinga wobec marki niemieckiej nie wykraczały poza przedział wahań $\pm 2,25\%$. Kursy walutowe innych krajów europejskich nie przekraczały w tym czasie przedziału wahań $\pm 15\%$.

Docelowe stałe kursy bilateralne walut narodowych 11 krajów wchodzących do strefy euro, obowiązujące od 1 stycznia 1999 r., zostały ogłoszone przez Radę Europejską 2 maja 1998 r. Tabela 2 ilustruje stałe kursy przeliczeniowe dla marki niemieckiej (DEM) wobec franka francuskiego (FRF), lira włoskiego (ITL), pesety hiszpańskiej (ESP), guldena holenderskiego (NLG), franka belgijskiego (BEF) i luksemburskiego (LUF), szylinga austriackiego (ATS), marki fińskiej (FIM), escudo portugalskiego (PTE) i funta irlandzkiego IEP).

tabela 2 Stałe kursy walut 10 krajów wchodzących do UGW wobec marki niemieckiej (1.01.1999 r.)

DEM	FRF	ITL	ESP	NLG	BEF i LUF	ATS	FIM	PTE	IEP
100	335,38	99000,2	8507,2	112,67	2062,55	703,55	304,0	10250,5	40,26

Źródło: Oręziak (2002, s. 81).

Z końcem 1998 r. Komisja Europejska określiła dla 10 krajów stałe kursy walut narodowych wobec euro, obowiązujące od 1 stycznia 1999 r. Założono, że 1 euro miało być równe 1 ECU. Kurs euro wobec marki niemieckiej wynosił: 1:1,95583. Od tej pory wszystkie transakcje w obrocie bezgotówkowym między krajami UGW były obowiązkowo przeliczane według sztywnych kursów walut narodowych wobec euro. Jednocześnie podmiotom gospodarczym pozostawiono swobodę wyboru, czy transakcja ma być zrealizowana w euro, czy w walucie narodowej.

1.3. SKUTKI WPROWADZENIA EURO W 2002 r.

1.3.1. Sytuacja gospodarcza Niemiec po 2002 r.

Zgodnie z terminarzem uaktualnionym na mocy decyzji Rady UE w latach 1995–1997 euro zostało wprowadzone do obiegu gotówkowego 1 stycznia 2002 r. Pierwsze oznaki niezadowolenia w Niemczech po wprowadzeniu euro spowodował nadmierny – w stosunku do oczekiwań społeczeństwa – wzrost cen towarów i usług konsumpcyjnych codziennego użytku, w tym usług gastronomicznych. Łącznie ceny tych towarów i usług w pierwszym kwartale 2002 r. wzrosły o 4,8%, przy czym oficjalna roczna stopa inflacji dla całego 2002 r. w Niemczech wynosiła 1,9%¹². Pojawiło się nawet powiedzenie *Euro = Teuro* (euro = drożyzna), oddające stosunek wielu obywateli do podwyżek cen związanych z wprowadzeniem nowej waluty. Dla Niemiec był to kolejny rok stagnacji, która w 2003 r. uległa jeszcze pogłębieniu. Badania poziomu dobrobytu społeczeństwa niemieckiego wskazywały na po-

¹² <http://de.wikipedia.org/wiki/Teuro>

gorszenie się sytuacji w tym zakresie, i to przy rocznej stopie inflacji w latach 2003-2005 wahającej się wokół 1%. Jednocześnie w 2003 r. deficyt budżetowy Niemiec przekroczył 3% PKB, nadal rosło też zadłużenie publiczne – w 2005 r. osiągnęło 67,9% PKB.

Według ustaleń Paktu Stabilizacji Wzrostu Niemcy miały obowiązek przedkładania Komisji Europejskiej Programów Stabilizacji. Zgodnie z założeniami pierwszego z nich z 1999 r. udało się utrwalić kryteria stabilności w latach 2000–2001: deficyt budżetowy utrzymywał się poniżej 3% PKB, a zadłużenie publiczne oscylowało wokół 60% PKB. Jednak już od 2002 r. oba te wskaźniki przekroczyły wartości referencyjne i Rada UE w styczniu 2003 r. uruchomiła wobec Niemiec procedurę nadmiernego deficytu, wyznaczając termin jego odpowiedniej redukcji na 2004 r.

Jedną z głównych przyczyn narastania deficytu budżetowego w Niemczech było niskie tempo wzrostu dochodu narodowego. W 2003 r. realny PKB Niemiec nawet zmniejszył się w relacji do PKB poprzedniego roku o 0,1%. Ponadto uporczywość utrzymywania się deficytu budżetowego wynikała z faktu, że miał on charakter strukturalny, tj. niezależny od efektu koniunkturalnego. Dane te ilustruje tabela 3.

tabela 3 **Zmiany roczne realnego PKB, deficyt budżetowy sektora państwowego i zadłużenie publiczne w Niemczech w latach 2002–2008**

LATA	2002	2003	2004	2005	2006	2007*	2008*
ZMIANY REALNEGO PKB (W %)	0,2	-0,1	1,25	0,9	2,9	2,4	2,0
DEFICYT BUDŻETOWY SEKTORA PAŃSTWOWEGO (W % PKB)	-3,5	-4	-3,75	-3,2	-1,6	0	-0,5
ZADŁUŻENIE PUBLICZNE (W % PKB)	60,8	64	65,5	67,9	67,5	65	63

* szacunek

Źródła: Bundesministerium der Finanzen (2004a, s. 1–2; 2004b, s. 48, s. 56; 2007, s. 33, s. 39).

Wysoki poziom deficytu strukturalnego wynikał z dużego udziału sztywnych wydatków w budżecie z powodu hojnych emerytur, rent i innych świadczeń socjalnych, sztywności rynku pracy, wysokiego poziomu bezrobocia oraz starzenia się społeczeństwa. Wydatki te przy sztywnej strukturze świadczeń utrwały deficyt strukturalny, który szacowano na 3,3% PKB Niemiec (Kroker 2006, s. 78). Kolejną grupą wydatków pogarszających tę sytuację były wysokie koszty finansowania odbudowy gospodarczej wschodnich Niemiec. Krajom związkowym byłej NRD przekazano w latach 1990–2003 łączną pomoc w wysokości 900 mld euro, a na lata 2005–2019, tj. do końca obowiązywania paktu solidarności, planowana kwota transferów szacowana jest na 156 mld euro (Oręziak 2004, s. 74). Warto dodać, że roczny budżet federalny Niemiec w 2003 r. wynosił 249 mld euro.

Niewywiązanie się przez Niemcy ze zobowiązania do redukcji deficytu budżetowego w 2004 r. poniżej 3% PKB i próba wdrożenia sankcji finansowych przez Komisję Europejską wobec Niemiec doprowadziły do konfliktu z Radą ECOFIN, która w listopadzie 2003 r. odrzuciła wniosek Komisji o wdrożenie sankcji wobec Niemiec. Sprawę rozstrzygnął Trybunał Sprawiedliwości w lipcu 2004 r., uznając, że Niemcy i Francja bezprawnie uniknęły kary za nadmierny deficyt budżetowy.

1.3.2. Rola Niemiec we wprowadzeniu zmian w Pakcie Stabilizacji i Wzrostu w 2005 r.

Poważne trudności z zachowaniem dyscypliny budżetowej w latach 2002–2005 skłoniły rząd niemiecki (koalicję SPD i Zielonych) pod kierownictwem kanclerza Gerharda Schrödera do podjęcia starań o zmianę Paktu Stabilności i Wzrostu z 1997 r. Argumentami Niemiec za reformą Paktu były: konieczność stworzenia rządowi większego pola manewru w zakresie polityki budżetowej, szczególnie w czasie pogorszenia koniunktury, uwzględnienie deficytu strukturalnego jako miernika skuteczności działań konsolidacyjnych państwa i specyfiki długoterminowego rozwoju gospodarki, wyłączenie niektórych wydatków budżetowych, w tym prorozwojowych, transferów unijnych np. dla Niemiec jako płatnika netto w UE, transferów dla krajów związkowych we wschodnich Niemczech, i uwzględnianie reform emerytalnych przy liczeniu deficytu budżetowego.

W 2005 r. doszło do zmiany niektórych reguł Paktu Stabilizacji i Wzrostu. Należały do nich: redefinicja recesji, za recesję uznano nie tylko zmniejszanie się PKB, ale także niskie tempo jego wzrostu w kolejnych latach. W takich wyjątkowych okolicznościach dopuszczalne było krótkotrwale przekroczenie poziomu deficytu budżetowego ponad 3% PKB.

Kolejną zmianą była relatywizacja tego deficytu w postaci powiązania sankcji za niespełnienie tego kryterium fiskalnego z jednoczesnym przekroczeniem zadłużenia powyżej 60% PKB. Oznaczało to, że w przypadku krajów, w których poziom zadłużenia wewnętrznego utrzymuje się poniżej 60% PKB, wyższy deficyt będzie łatwiej tolerowany niż wobec państw, które naruszają oba kryteria fiskalne.

Poza tym zwiększono listę odliczeń od deficytu budżetowego: np. wpłaty netto do UE, wydatki budżetowe państwa niemieckiego związane ze zjednoczeniem Niemiec, wydatki na wojsko, na wspieranie rozwoju oraz nauki i badań. Zalecono także państwom oszczędzanie w fazach dobrej koniunktury.

Wprowadzono też możliwość regresywnego odliczania od deficytu wydatków państwa na reformy emerytalne, ale tylko w sytuacjach, gdy przekroczenie deficytu budżetowego jest bliskie wartości referencyjnej, tj. 3% PKB.

Opisane zmiany osłabiające rygory Paktu Stabilizacji i Wzrostu zostały wprowadzone głównie w wyniku politycznego nacisku Niemiec, które do 2005 r. miały trudności z redukcją deficytu budżetowego poniżej 3% PKB. Nacisk polityczny związany był z nadchodzącymi w 2006 r. wyborami do Bundestagu, które rządząca koalicja SPD i Zieloni chciała wygrać licząc, że osłabienie rygorów Paktu pozwoli jej na sukces w ograniczeniu bezrobocia. Rozluźnienie Paktu było krytykowane przez Bundesbank. Było ono fałszywym sygnałem nie tylko dla polityki krajowej, ale również dla nowych państw członkowskich UE, że można bezkarnie zmniejszać dyscyplinę finansową w polityce budżetowej.

1.3.3. Poprawa sytuacji gospodarczej w Niemczech w latach 2006–2008

Od 1999 r. rządy niemieckie przedłożyły Komisji Europejskiej do akceptacji 11 wersji Programów Stabilizacji. Pierwsze z nich, obejmujące lata 1999–2003, poświęcone były głównie zmaganiu się ze stagnacją w gospodarce niemieckiej. Kolejne, szczególnie w latach 2004–2006, skupiały się na przezwyciężeniu nadmiernego deficytu i zadłużenia publicznego oraz stworzeniu warunków wzrostu. Zdawano sobie sprawę, że bez radykalnej reformy finansów publicznych, w tym systemów emerytalno-rentowych, ubezpieczeń zdrowotnych i rynku pracy, nie da się przezwyciężyć stagnacji. W 2003 r. rząd kanclerza Schrödera rozpoczął bolesne dla społeczeństwa reformy – Agendę 2010, oznaczającą rezygnację z dotychczasowego modelu państwa opiekuńczego. Zmiany te zaczęły przynosić efekty. Od jesieni 2005 r. realizację tych reform kontynuował rząd CDU/CSU/SPD kierowany przez kanclerz Angelę Merkel. Przełom nastąpił w 2006 r. – tempo wzrostu PKB osiągnęło 2,9%, tj. zwiększyło się trzykrotnie w porównaniu z 2005 r., w którym wynosiło 0,9%. Umożliwiło to radykalną poprawę sytuacji fiskalnej w latach 2006–2007: deficyt budżetowy został zredukowany poniżej 3% PKB.

Jak wynika z tabeli 3, w 2006 r. deficyt budżetowy wyniósł -1,6% PKB, a w 2007 r. osiągnął 0% PKB. Zadłużenie publiczne zostało obniżone odpowiednio do 67,5% i 65% PKB. Równocześnie szybko rosły przychody budżetu federalnego oraz malało bezrobocie. Od stycznia 2005 do sierpnia 2008 r. bezrobocie spadło z 5,05 mln osób do 3,19 mln osób¹³.

Radykalne obniżenie deficytu budżetowego spowodowało, że w czerwcu 2007 r. Komisja Europejska zakończyła procedurę nadmiernego deficytu wobec Niemiec.

Na poprawę sytuacji wpłynęła skuteczna polityka gospodarcza dwóch ostatnich rządów niemieckich, oparta na dwuczłonowej strategii – konsolidacji budżetów federalnego, krajów związkowych i systemu świadczeń socjalnych oraz na tworzeniu korzystnych warunków do wzrostu i zatrudnienia. Podkreślić należy, że sukces tej polityki nie byłby możliwy bez dorobku prawnego UE, w tym Traktatu z Maastricht oraz Paktu Stabilizacji i Wzro-

¹³ <http://de.wikipedia.org/wiki/Arbeitslosenquote>

stu, dyscyplinujących politykę krajową, a także koordynacyjnej roli instytucji UE. Polegała ona na monitorowaniu i kontroli realizacji niemieckich programów konwergencji, szczególnie przez Komisję Europejską, którą w sporach z Niemcami wsparł Europejski Trybunał Sprawiedliwości.

Pierwszy człon strategii niemieckiej polityki gospodarczej polegał na restrykcyjnym podejściu do wydatków socjalnych i ocenie ich efektywności. Doprowadziło to do redukcji strukturalnego deficytu budżetowego w latach 2006–2007 o dwa punkty procentowe (Bundesministerium der Finanzen 2007, s. 8). Głównym elementem tej strategii w latach 2003–2005 była wdrażana przez rząd kanclerza Gerarda Schrödera Agenda 2010, tj. pakiet reform niemieckiego systemu opieki społecznej i rynku pracy mających na celu jego uelastycznienie. Nadmiernie rozbudowany i kosztowny system świadczeń socjalnych, wysokie obciążenie kosztów pracy i sztywny rynek pracy stanowiły główną przeszkodę zdynamizowania rozwoju gospodarczego Niemiec. Wydatki budżetowe uległy zmniejszeniu dzięki wprowadzeniu częściowej odpłatności za dotychczas bezpłatne usługi medyczne oraz podwyższeniu składki na ubezpieczenie zdrowotne i objęciu nią większej grupy osób. Taki sam rezultat przyniosły ograniczenia świadczeń socjalnych, w tym z tytułu bezrobocia, w ramach pakietów Hartza. Od 2004 r. wprowadzono tzw. pakiet Hartz 4, który ograniczył wypłatę zasiłku z tytułu bezrobocia i uzależnił ją m.in. od gotowości do podejmowania niskopłatnych prac, ujawnienia majątku, w tym najbliższej rodziny.

Drugi człon strategii obejmował reformy podatkowe, w tym obniżanie poziomu opodatkowania dochodów osobistych w celu pobudzenia popytu wewnętrznego (m.in. aby skompensować ubytek dochodów z tytułu zredukowanych transferów społecznych). W strategię tę wpisują się także reformy strukturalne na rynkach towarów, usług i kapitału oraz program wspierania warstwy średniej, głównie sektora małych i średnich przedsiębiorstw, przez uruchamianie specjalnych linii kredytowych na rozwój i innowacje.

1.3.4. Skutki wprowadzenia euro w Niemczech – podsumowanie

Wprowadzenie euro w Niemczech przyczyniło się, podobnie jak w pozostałych krajach strefy euro, do makroekonomicznej stabilizacji. Niemcy były jednym z jej głównych promotorów w Europie, począwszy od wczesnych stadiów tworzenia UGW podczas konferencji przywódców państw EWG

w Hadze w 1969 r. Następnie po burzliwych latach jednoczenia Niemiec (1989–1990), przy aktywnym udziale rządu CDU/CSU/FDP pod kierownictwem kanclerza Kohla, powstały: Traktat o Unii Europejskiej z Maastricht z 1993 r. oraz Pakt Stabilizacji i Wzrostu z 1997 r., w których określono główne kierunki europejskiej polityki makroekonomicznej stabilizacji i konwergencji. Mimo że rząd SPD i Zielonych pod przywództwem kanclerza Schrödera w 2005 r. rozluźnił rygory Paktu, przyczynił się on do wprowadzenia w Niemczech niezwykle trudnej dla społeczeństwa reformy oznaczającej rezygnację z modelu państwa opiekuńczego. Gdyby w tym czasie nie istniała jeszcze UGW, a państwa członkowskie nie musiały być zobowiązane do koordynacji swojej polityki krajowej, nie udało by się zapewne wprowadzić w Niemczech takich reform. W rezultacie istotnie przyczyniły się one do zdynamizowania wzrostu gospodarczego w latach w 2006–2008 i sukcesu w postaci zmniejszenia się bezrobocia o około 1,8 mln osób.

Innym efektem uczestnictwa Niemiec w UGW są znane korzyści w postaci rozszerzenia rynków zbytu i stałego wzrostu eksportu niemieckiego, poprawy konkurencyjności, zwiększenia przejrzystości rynku w strefie euro, obniżenia kosztów transakcyjnych, poszerzania się obszaru stabilności gospodarczej i intensyfikacji wymiany z państwami realizującymi programy konwergencji (w tym z Polską). Dzięki uczestnictwu w UGW Niemcy wzmocniły także swoją pozycję polityczną, stając się najsilniejszą gospodarką w Europie. Nie doszło do forsowanego przez Niemcy utworzenia wraz z UGW unii politycznej Europy, ale Traktat Reformujący z Lizbony z 2007 r., powstały w wyniku prac prezydencji niemieckiej, stanowi kolejny etap pogłębienia integracji politycznej UE.

2. STUDIUM PRZYPADKU GOSPODARKI AUSTRIACKIEJ

2.1. ZARYS HISTORII REFORM WALUTOWYCH W AUSTRII W LATACH 1857–1995

2.1.1. Czasy monarchii

Monarchia austriacka po ciężkich doświadczeniach związanych z odbudowywaniem stabilności monetarnej po wydarzeniach Wiosny Ludów, zdecydowała się na zachowanie dotychczasowej srebrnej waluty oraz podążanie w kierunku integracji monetarnej z krajami tworzącymi od 1834 r. niemiecką unię celną (Zollverein). Na mocy porozumienia zawartego w 1857 r. w Wiedniu Austria związała swoją walutę (guldena) z północnoniemieckim talarem. Ustalony został stały kurs wymiany: 1,5 austriackiego guldena za 1 talara.

Po klęsce w bitwie pod Sadową w 1866 r. i porażce w wojnie z Prusami Austria wystąpiła z niemieckiej unii monetarnej i w 1867 r. przeszła na dwumetalowy standard Łacińskiej Unii Monetarnej, utworzonej w 1865 r. przez Francję, Belgię, Szwajcarię oraz Włochy. Jako ukłon w kierunku Łacińskiej Unii Monetarnej można traktować także rozpoczęcie bicia w Austrii złotych monet o wartości 8 i 4 guldenów, które były odpowiednikami 20 i 10 franków. Jednak faktycznie Austria nigdy nie zdołała przystąpić do Unii, co planowano na 1870 r., ze względu na panujący w owym czasie chaos w austriackim systemie monetarnym.

Z początkiem lat 70. XIX wieku w Europie widoczny był proces przechodzenia od standardu waluty srebrnej lub srebrnej i złotej do waluty złotej. Upowszechniały się także pieniądź papierowy i transakcje bezgotówkowe. Austria zdecydowała się na reformę systemu walutowego i przejście na złoty standard dopiero w 1892 r., zastępując guldena koroną w stosunku 1:2.

2.1.2. Czasy Republiki Austrii

Skutki I wojny światowej okazały się dramatyczne dla austriackiej waluty. Z powodu dodruku waluty na olbrzymią skalę oraz braku kontroli cen kraj pogrążył się w inflacji niewystępującej na tak dużą skalę w żadnym innym państwie uczestniczącym w wojnie. Upadek monarchii i powojenny rozpad państwa doprowadziły do kryzysu systemu monetarnego i hiperinflacji w Republice Austrii.

W 1922 r. państwa Ententy udzieliły Austrii 650 mln złotych koron pożyczki na uzdrowienie gospodarki. Pożyczkodawcy zobowiązali jednocześnie Austrię do wprowadzenia reform systemu gospodarczego, co pomogło uspokoić sytuację na rynku pieniężnym. W 1924 r. przeprowadzono kompleksową reformę systemu pieniężnego (na mocy ustawy Schillingrechnungsgesetz), a oficjalną walutą stał się szyling.

Doświadczenia z hiperinflacją oraz załamanie systemu pieniężnego doprowadziły do powszechnej akceptacji restrykcyjnej polityki monetarnej. W okresie międzywojennym szyling stał się jedną z najbardziej stabilnych walut w Europie, zyskując przydomek Alpendollar.

Wraz z Anshlussem Austrii do Niemiec w marcu 1938 r. oficjalną walutą na jej terenie stała się niemiecka reichsmarka (szylingi wymieniano na marki w stosunku 1,5:1).

Po II wojnie światowej doszło do przywrócenia niezależności pieniężnej Austrii oraz jej własnej waluty – szylinga, a podstawą stabilizacji sytuacji na rynku pieniądza był powrót do przedwojennej tradycji bardzo restrykcyjnej polityki monetarnej od początku lat 50.¹⁴

2.1.3. Lata 80. i okres bezpośrednio przed przystąpieniem do UE

Z punktu widzenia dalszej analizy integracji Austrii w ramach strefy euro interesujące mogą być zmiany, które nastąpiły w polityce monetarnej Austrii na początku lat 80., czyli jeszcze na długo przed wejściem tego kraju do

¹⁴ http://www.oenb.at/en/ueber_die_oenb/geldmuseum/oesterr_geldgeschich/oesterreichische_geldgeschichte.jsp

Unii Europejskiej. Istotnym momentem było utworzenie w listopadzie 1981 r. nieformalnej, unilateralnej unii walutowej z Niemcami. Kurs wymiany ustalono na poziomie 7,03 szylinga za markę i, co warto podkreślić, do 1 stycznia 1999 r. utrzymywał się on w bardzo wąskim 0,1% przedziale wahań.

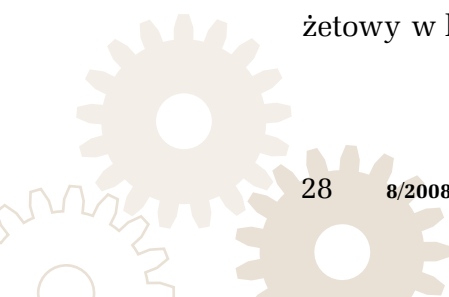
Głównymi czynnikami, które motywowały władze austriackie do utrzymywania stałego kursu wobec marki, były m.in. złe doświadczenia z przeszłości (lat 20. XX w.), chęć stabilizacji obaw inflacyjnych, próba podniesienia konkurencyjności gospodarki poprzez zlikwidowanie wahań kursowych wobec waluty najważniejszego partnera handlowego oraz dążenie do wzrostu wiarygodności szylinga.

Z punktu widzenia późniejszej konwergencji realnej Austrii w ramach strefy euro niezmiernie ważne były reformy z połowy lat 80. – zrównoważona reforma systemu podatkowego i finansów publicznych oraz liberalizacja transakcji zagranicznych. W latach 1981–1985 PKB Austrii rosło średniorocznie w tempie 1,5% (czynnikiem ograniczającym wzrost była struktura gospodarki austriackiej, szczególnie w ważnym dla niej sektorze państwowym). Rezultatem reform był blisko 4-procentowy średnioroczny wzrost gospodarczy w latach 1988–1991, przy jednocześnie niskiej inflacji.

Warto wspomnieć, że w latach 80. Austria przeżyła wiele popytowych i podażowych szoków, przeważnie asymetrycznych w stosunku do gospodarki niemieckiej (Hochreiter, Winckler 1992). Gospodarka austriacka nie tworzyła z niemiecką optymalnego obszaru walutowego. W tym przypadku utrzymanie kursu szylinga wobec marki w wąskim przedziale okazało się możliwe dzięki stosunkowo dużej elastyczności płac (przy małej mobilności zasobów pracy), którą gospodarka austriacka była w stanie osiągnąć, szczególnie w państwowym sektorze.

W połowie lat 80. Austria zdołała także doprowadzić do znacznego zmniejszenia zróżnicowania wysokości stóp procentowych w stosunku do Niemiec.

Spowolnienie gospodarcze początku lat 90. spowodowało przejście przez władze austriackie do bardziej ekspansywnej polityki fiskalnej. Deficyt budżetowy w latach 1992–1995 zwiększył się z 2,0% do 5,1%. Austriackie wła-

dze nie były w stanie rozwiązać problemu deficytu budżetowego, znacznie przekraczającego zakładane 3,0%, co było jednym z powodów upadku rządu w 1995 r. Deficyt budżetowy udało się sprowadzić poniżej 3% dopiero w 1997 r.

2.2. UDZIAŁ AUSTRII W BUDOWANIU UNII MONETARNEJ PO 1995 R. ORAZ REALIZACJA PROGRAMÓW STABILIZACJI W LATACH 1998–2002

W 1995 r. Austria stała się pełnoprawnym członkiem Unii Europejskiej. Bezpośrednio po przystąpieniu do UE, będącej już na drugim etapie budowy UGW, Austria stanęła przed problemem doboru momentu wejścia do ERM i ustalenia centralnego kursu wymiany. W 1995 r. termin zakończenia trzeciego etapu budowy Unii Gospodarczej i Walutowej nie był jeszcze ustalony.

Austriacy od początku byli zwolennikami unifikacji monetarnej w Europie. Austria przystąpiła do ERM 9 stycznia 1995 r. Samo przystąpienie do ERM nie wywołało poważniejszych zmian dotychczasowej polityki monetarnej. Kurs szylinga w stosunku do ECU ustalono na poziomie 13,7167 ATS. Centralny kurs wymiany dobrano tak, aby nie naruszyć unii monetarnej z Niemcami (przyjmując jako podstawę kurs wymiany szylinga na markę z 5 stycznia 1995 r. wynoszący 703,55 ATS za 100 DEM). Powody tej decyzji były zarówno gospodarcze, jak i polityczne. Obawiano się, że ewentualna zmiana kursu mogłaby doprowadzić do destabilizacji oczekiwań rynku i odpływu kapitału.

Dodatkowo przystąpienie do ERM dało okazję do nadania unilateralnej unii z marką niemiecką wielostronnych, instytucjonalnych ram prawnych z wyszczególnionymi prawami i zobowiązaniami (narzędzia kredytowe, możliwość interwencji na rynku walutowym, spójna polityka gospodarcza). Po przystąpieniu do mechanizmu ERM szyling austriacki z waluty o małym zasięgu i stosunkowo niedużym znaczeniu stał się częścią europejskiego systemu monetarnego.

Zgodnie ze zobowiązaniem podjętym w Pakcie Stabilizacji i Wzrostu Austria przygotowała pod koniec 1998 r. Program Stabilizacji, zakładający obniżenie poziomu długu publicznego do 60%, a deficytu budżetowego do 1,4% w 2002 r., według scenariusza przedstawionego w tabeli 4.

W Austrii nie obawiano się o dotrzymanie kryteriów konwergencji związanych z kursem walutowym, inflacją czy stopami procentowymi. Głównym problemem było zagwarantowanie utrzymania kryteriów fiskalnych. Poza wspomnianym już deficytem budżetowym przeszkodą w spełnieniu kryteriów z Maastricht był austriacki dług publiczny, który rósł od początku lat 90. i w 1996 r. osiągnął wartość 69,2% PKB. Groziło to, że Austria nie będzie mogła przyjąć euro wraz z pierwszą grupą państw. Podjęte reformy konsolidujące budżet państwa przyniosły oczekiwany efekt. Wprawdzie nie obniżono wartości długu publicznego poniżej wartości referencyjnej, ale Austria została uznana za kraj spełniający kryteria z Maastricht, co umożliwiło jej przyjęcie euro wraz z pierwszą grupą państw członkowskich.

W marcu 2000 r. Austria przedstawiła zaktualizowany Program Stabilizacji na lata 2000–2003. Na zmianę projekcji deficytu budżetowego i długu publicznego miała wpływ przeprowadzona reforma podatków dochodowych, której koszt dla budżetu miał sięgnąć ponad 1% PKB w analizowanym okresie. Osiągnięto planowane w oryginalnej wersji Programu Stabilizacji wartości deficytu budżetowego na lata 1998 i 1999, jednak ze względu na brak działań konsolidacyjnych deficyt budżetowy w tych latach zwiększył się z 63,5% do 64,9%.

Kolejne lata, wraz z pogorszeniem się koniunktury gospodarczej na całym świecie przyniosły znaczne spowolnienie gospodarcze gospodarki austriackiej.

tabela 4 **Założenia pierwszego Programu Stabilizacji w Austrii na lata 1998-2002**

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
WZROST PKB (ROCZNY W %)	2,5	3,3	2,8	2,6	2,1	2,2
DEFICYT BUDŻETOWY (W % PKB)	1,9	2,2	2,0	1,7	1,5	1,4
DŁUG PUBLICZNY (W % PKB)	64,4	64,4	63,5	62,2	61,2	60,0
POZIOM INFLACJI	1,2	1,1	1,0	1,5	1,8	2,0

Źródło: Bundesministerium für Finanzen (1998).

tabela 5 **Podstawowe dane makroekonomiczne w Austrii w latach 1999–2002**

	1999	2000	2001	2002
WZROST PKB (ROCZNY W %)	3,3	3,7	0,5	1,6
DEFICYT BUDŻETOWY (W % PKB)	2,0	1,4	-0,3	0,6
DŁUG PUBLICZNY (W % PKB)	64,9	63,1	67,3	67,8
POZIOM INFLACJI	0,6	2,0	2,5	1,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

kiej. Towarzyszył temu wzrost długu publicznego znacznie ponad normy określone w kryteriach z Maastricht (zmiany przedstawia tabela 5).

Porównanie Austrii z pozostałymi krajami Unii Europejskiej pozwala na stwierdzenie, że nie miała dużych trudności z dostosowaniem polityki monetarnej do norm unijnych bezpośrednio przed wejściem do ERM, gdyż w praktyce zrobiono to już kilkanaście lat wcześniej. Podobnie nie było problemem ustalenie centralnego kursu wymiany ze względu na długoletnie konsekwentne utrzymywanie kursu szylinga w wąskim przedziale w stosunku do marki.

Nominalną konwergencję potwierdziło prawie czteroletnie przebywanie szylinga w mechanizmie ERM bez żadnych problemów i napięć.

Austria przeszła do trzeciego etapu budowy UGW w pierwszej grupie państw w 1999 r., a w 2002 r. całkowicie zastąpiła szylinga nową europejską walutą.

2.3. SKUTKI WPROWADZENIA EURO W AUSTRII

Przejście do ostatniego, trzeciego etapu integracji monetarnej w ramach strefy euro przyniosło sporo zmian w sposobie prowadzenia polityki monetarnej i pieniężnej w Austrii. Wkroczyła do strefy walutowej mającej w sumie 38-krotnie więcej obywateli i 32-krotnie wyższy PKB (Gnan et al. 2005).

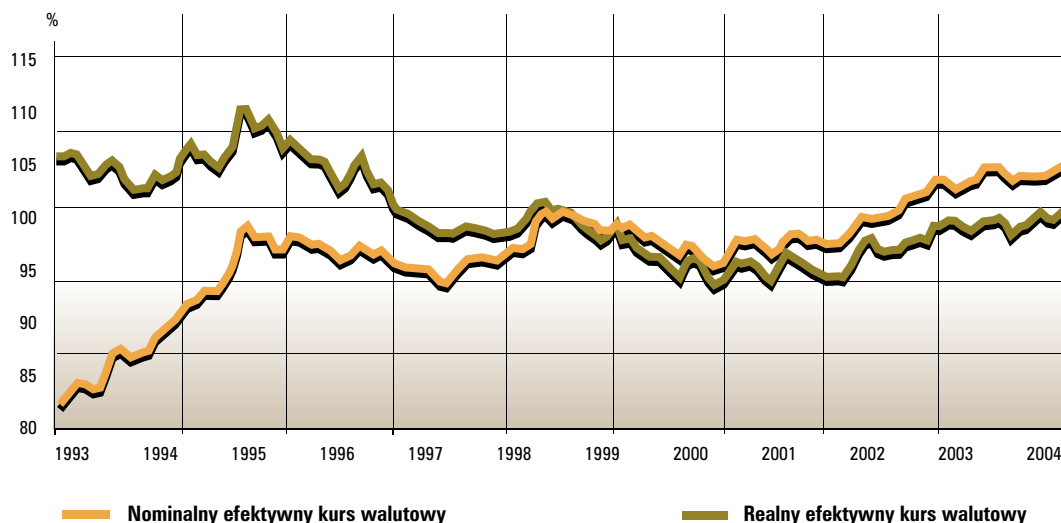

Pierwszym widocznym skutkiem było zmniejszenie się ryzyka kursowego towarzyszącego aktywności gospodarczej w całej strefie euro.

Budowa unii walutowej uniemożliwiła jednocześnie dewaluację walut w innych krajach strefy w celu poprawy konkurencyjności poprzez manipulowanie kursem walutowym. Wykres 1 pokazuje zmiany realnego i nominalnego efektywnego kursu waluty¹⁵ w Austrii przed wejściem do strefy euro i bezpośrednio po nim. Bez trudu można zauważyć, że członkostwo w UGW przyniosło wyraźną stabilizację obu kursów.

Od początku 1999 r. doszło do 5-procentowej aprecjacji nominalnego efektywnego kursu walutowego w Austrii przy jednoczesnym niezmiennym poziomie kursu realnego, co spowodował niższy poziom inflacji w Austrii niż u jej głównych partnerów handlowych. Można też zauważyć, że zmiany

wykres 1 **Nominalny i realny kurs walutowy w Austrii w latach 1993–2004 (I kwartał 1999 = 100)**

Źródło: Gnan et al. (2005, s. 63).

¹⁵ Do obliczenia kursów efektywnych bierze się pod uwagę zmiany kursu waluty krajowej wobec innych walut według wag odpowiadających wymianie handlowej.

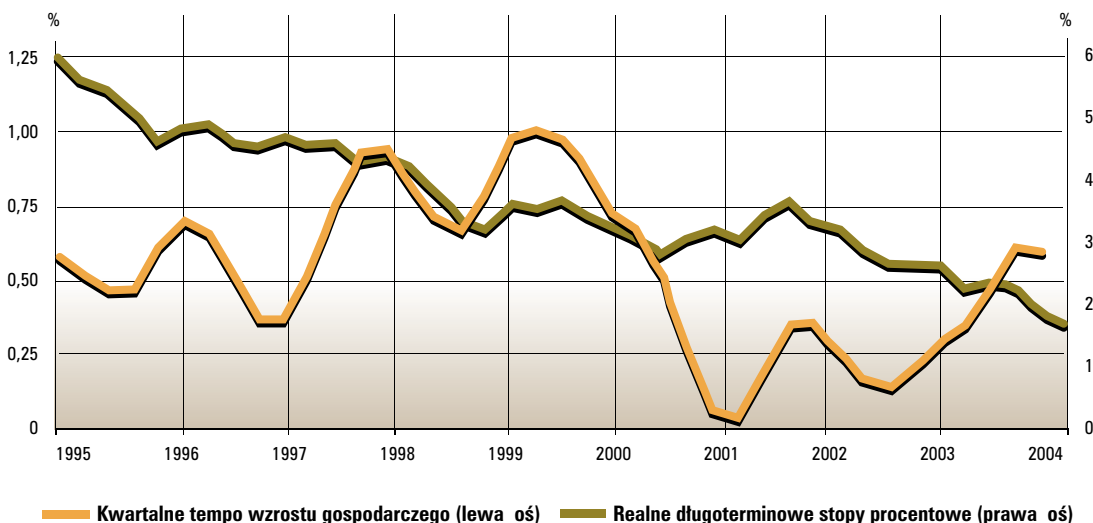

efektywnych kursów walutowych w Austrii w analizowanym okresie są nieduże, biorąc pod uwagę osłabienie się dolara amerykańskiego i innych walut światowych w stosunku do euro. Przyczyną takiej sytuacji jest duży udział wymiany wewnątrzspółnotowej w wymianie handlowej Austrii.

Analizując skutki obecności Austrii w UGW, warto podkreślić, że w ramach Eurosystemu politykę pieniężną prowadzi Europejski Bank Centralny i jest ona uwarunkowana sytuacją gospodarczą w całym ugrupowaniu. W tym kontekście warto przeanalizować kształtowanie się zależności między tempem wzrostu gospodarczego w Austrii oraz wysokością długoterminowych stóp procentowych przed wejściem do strefy euro i po akcesji (co ilustruje wykres 2)

Analiza poziomu długoterminowych stóp procentowych wskazuje, że po przejściu do trzeciego etapu budowy UGW ustalanie stóp procentowych przez Eurosystem nie ograniczało tempa rozwoju gospodarczego. Stopy procentowe w okresie spowolnienia gospodarczego w latach 2001–2003 były

wykres 2 **Kwartalne tempo wzrostu gospodarczego w zestawieniu z wysokością realnych stóp procentowych w Austrii w latach 1995–2004**

Źródło: Gnan et al. (2005, s. 65).

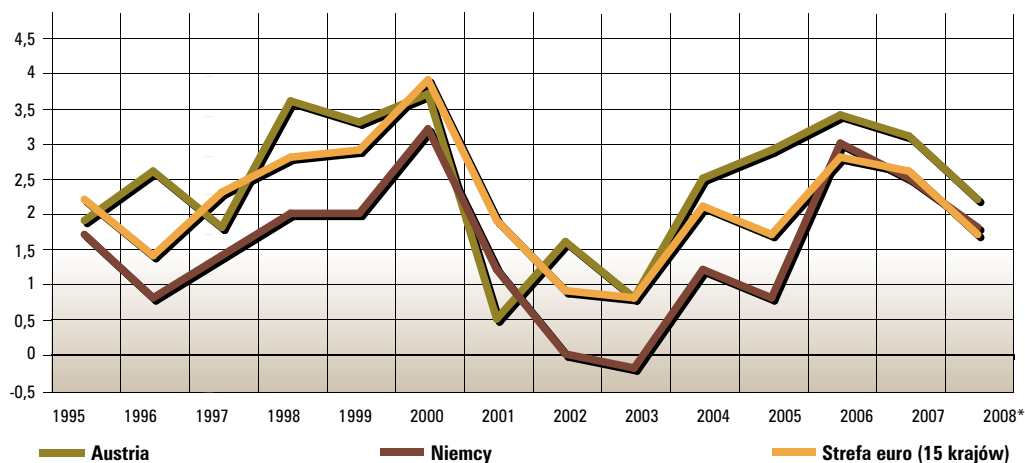
nawet zdecydowanie niższe niż w latach 1995–1996, gdy decyzje dotyczące polityki pieniężnej podejmował austriacki bank centralny. Potwierdza to wysoki stopień konwergencji realnej Austrii z pozostałymi państwami strefy euro.

2.4. PROGRAM STABILIZACJI NA LATA 2007–2010 I PRZYSZŁOŚĆ AUSTRII W STREFIE EURO

Dane makroekonomiczne z ostatnich lat wskazują, że Austria rozwijała się szybciej od swojego głównego partnera gospodarczego – Niemiec, a także szybciej niż strefa euro (wykres 3).

Jednocześnie przystąpienie do UGW znacznie zwiększyło otwartość gospodarki austriackiej, czyli udział eksportu oraz importu dóbr i usług w PKB¹⁶, poprzez zwiększenie wolumenu wymiany handlowej (wykres 4).

wykres 3 Wzrost PKB w Austrii na tle Niemiec i strefy euro w latach 1995–2007

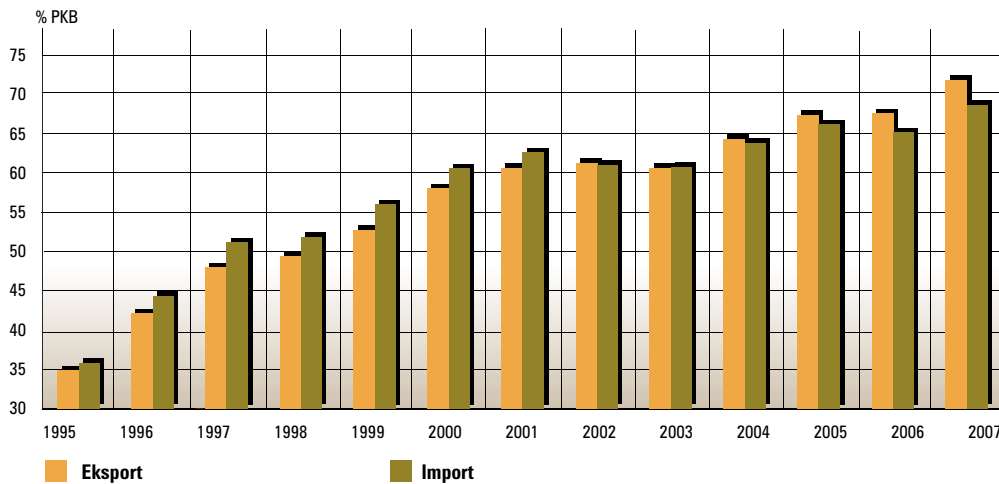
* prognoza

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

¹⁶ W austriackim Programie Stabilizacji na lata 2007–2010 otwartość gospodarki definiowana jest jako suma udziału eksportu oraz importu dóbr i usług w PKB.

wykr. 4 **Eksport oraz import dóbr i usług w Austrii w latach 1995–2007**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

Rozwój gospodarczy Austrii szybszy niż średnia strefy euro znajdował uzasadnienie w zwiększonej konkurencyjności zewnętrznej austriackiej gospodarki. W ciągu 12 lat od przystąpienia do UE realny efektywny kurs walutowy w Austrii spadł o 10% w stosunku do walut pozostałych krajów członkowskich UE. Dzięki temu Austria, która przed przystąpieniem do UE odnotowywała deficyt w bilansie handlu zagranicznego, osiągnęła spore nadwyżki i jest jednym z beneficjentów kolejnych rozszerzeń UE w 2004 r. i 2007 r. oraz procesów globalizacji. W latach 2006–2007 coraz większe znaczenie dla wzrostu gospodarczego w Austrii miał także rosnący poziom inwestycji zagranicznych.

Tworząc Program Stabilizacji na lata 2007–2010, austriackie Ministerstwo Finansów przyjęło strategię opartą na trzech filarach:

- zrównoważenie budżetu do 2010 r.,
- promocja inwestycji na badania i rozwój, infrastrukturę, rozwój edukacji, szkolnictwa wyższego i zabezpieczeń społecznych w celu wzmocnienia wzrostu gospodarczego i zwiększenia poziomu zatrudnienia,

tabela 6

Założenia Programu Stabilizacji na lata 2007–2010

	2006	2007	2008	2009	2010
REALNY WZROST PKB (W %)	3,3	3,4	2,4	2,5	2,5
NOMINALNY WZROST PKB (W %)	5,1	5,8	4,4	4,0	4,0
INFLACJA (HICP, W %)	1,5	1,9	2,0	2,0	2,0
STOPA BEZROBOCIA (WG EUROSTATU)	4,7	4,3	4,2	4,1	3,9
DEFICYT BUDŻETOWY (W % PKB)	-1,4	-0,7	-0,6	-0,2	0,4
DŁUG PUBLICZNY (W % PKB)	61,7	59,9	58,4	57,0	55,4

Źródło: Bundesministerium für Finanzen (2007).

- podjęcie reform strukturalnych obejmujących administrację publiczną, politykę konkurencji i rynku pracy w celu osiągnięcia oszczędności umożliwiających po 2010 r. reformy systemu podatkowego.

Program zakłada ponad 5-procentowe obniżenie deficytu budżetowego oraz obniżenie stopy bezrobocia do poniżej 4% (tabela 6).

2.5. SKUTKI WPROWADZENIA EURO W AUSTRII – PODSUMOWANIE

Jak wskazuje powojenna historia Austrii, wprowadzenie euro nie tylko zapewniło jej makroekonomiczną stabilność, ale także ją umocniło. Austria nie brała udziału w budowie podstaw UGW, ponieważ przystąpiła do UE dopiero w połowie lat 90. Jednak jej wcześniejsza polityka unilateralnej unii monetarnej z Niemcami dała solidne podstawy do późniejszego, niepociągającego dużych kosztów, przystąpienia do strefy euro.

Jak pokazano, Austria stała się beneficjentem wszystkich korzyści tradycyjnie wymienianych jako efekty integracji monetarnej – dostępu do powiększonego rynku zbytu, ale także kapitału, obniżenia kosztów transakcyjnych oraz likwidacji ryzyka kursowego. Towarzysząca konwergencji nominalnej konwergencja realna ze strefą euro zminimalizowała niekorzyści wynikające z braku możliwości prowadzenia samodzielnej polityki pieniężnej.

W ramach strefy euro dzięki realnej efektywnej deprecjacji pieniądza Austria wzmocniła przewagę konkurencyjną swojej gospodarki w stosunku do gospodarek pozostałych państw UE i uzyskała dodatni bilans handlowy. Zwiększona atrakcyjność inwestycyjna kraju, będąca skutkiem jego większej otwartości, przyczyniła się z kolei do szerszego napływu kapitału zagranicznego.

BIBLIOGRAFIA

Barcz J., Kawecka-Wyrzykowska E., Michałowska-Gorywoda K. (2007), *Integracja Europejska*, Wolters Kluwer, Warszawa.

Bundesministerium der Finanzen (2004a), *Deutsche Stabilitätsprogramme – Aktualisierung Januar 2004*,
http://www.bundesfinanzministerium.de/nm_4540/DE/BMF_Startseite/Service/Downloads/Downloads_4/22665_0,templateId=raw,property=publicationFile.pdf

Bundesministerium der Finanzen (2004b), *Deutsche Stabilitätsprogramme – Aktualisierung Dezember 2004*,
http://www.bundesfinanzministerium.de/nm_4540/DE/Wirtschaft_und_Verwaltung/Finanz_und_Wirtschaftspolitik/Finanzpolitik/Weitere_Informationen_Links/27936.html

Bundesministerium der Finanzen (2007), *Deutsche Stabilitätsprogramme – Aktualisierung Dezember 2007*,
http://www.bundesfinanzministerium.de/nm_4540/DE/Wirtschaft_und_Verwaltung/Finanz_und_Wirtschaftspolitik/Finanzpolitik/Weitere_Informationen_Links/0712051a1001.html

Bundesministerium für Finanzen (1998), *Österreichisches Stabilitätsprogramm 1998-2004*, https://www.bmf.gv.at/WipoEUInt/Wirtschaftspolitik/506/Fiskalpolitiksterre_529/at19981999_de.pdf

Bundesministerium für Finanzen (2007), *Österreichisches Stabilitätsprogramm 2007-2010*, https://www.bmf.gv.at/WipoEUInt/Wirtschaftspolitik/506/Fiskalpolitiksterre_529/_start.htm

Frenkler U. (1998), *Die Maastricht-Politik der Bundesrepublik Deutschland: Machtpolitik oder Zivilmacht*, materiał na konferencję „Zivilmacht Bundesrepublik – Erste Befunde der empirischen Forschung”, 11-12 grudzień, Universität Trier, <http://www.politik.uni-trier.de/forschung/workshop/FrenAbstGer.doc>

- Gnan E., Kwapil C., Valderrama M.T. (2005), *EU– Und WWU –Beitritt ein geldpolitischer Regimewechsel für Österreich*, „Geldpolitik&Wirtschaft“, nr Q2/05, s. 58–74.
- Hochreiter E., Winckler G. (1992), *Signaling a Hard Currency Strategy: The Case of Austria*, „Kredit und Kapital“, nr 13, s. 163–184.
- Hoffmann R. (1998), *Konvergenzlage potenzieller EWU-Länder in Europa*, „Aktuelle Themen“, nr 78, Deutsche Bank, Frankfurt.
- Kroker R. (2006), *Pakt stabilizacyjny UE – osłabienie czy odnowa?*, w: W. Małachowski (red.), *Polska – Niemcy w zjednoczonej Europie i ich ekonomiczna odpowiedzialność*, SGH, Warszawa.
- Marszałek A. (2007), *Polityczne i ekonomiczne uwarunkowania wprowadzenia euro w Niemczech*, Wyższa Szkoła Europejska im. ks. Józefa Tischnera w Krakowie i Fundacja Konrada Adenauera w Polsce, Kraków.
- Nowak-Far A. (2006), *Unia Gospodarcza i Pieniężna*, w: J. Barcz (red.), *Prawo Unii Europejskiej Zagadnienia Systemowe*, Prawo i Praktyka Gospodarcza, Warszawa.
- Oręziak L. (2002), *Euro nowy pieniądz*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Oręziak L. (2004), *Finanse Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Pentecost E.J., Van Poeck A. (2001), *European Monetary Integration. Past, Present and Future*, Edward Elgar, Northampton.
- Remsperger H. (1999), *Neun Monate Euro-Geburt einer Währung*, Rede anlässlich der Kooperationsveranstaltung des Karlsruher-Info-Clubs mit der IHK Frankfurt am 17 Sept. 1999 im Hause der IHK, Frankfurt.
- Stahl B. (1999), *Europa Politik I, Umwege oder Abwege*, „Trier Arbeitspapiere zur Internationalen Politik“, nr 1, Universität Trier.
- Zank W. (1997), *Die deutsche Währungsunion im vorigen Jahrhundert*, <http://images.zeit.de/text/1997/43/gulden.txt.19971017.xml>

NBP

Narodowy Bank Polski